

איתור וזיהוי ילדים בסיכון להתעללות הזנחה או פגיעה

היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים ובני נוער
אגף תוכניות סיוע ומניעה
שפ"י, משרד החינוך

מהי התעללות בילדים?

הגדרה:

שימוש לרעה בכוח, בסמכות
בתפקיד או מעמד.
כיום מוגדרת התעללות
בילדים כפגיעה פיזית מינית
או נפשית, אם במעשה, אם
במחדל ואם בהזנחה
מתמשכת.

קיימים 4 סוגים של התעללות:

פעולות או הימנעות

מפעולות הגורמות לנזק

נפשי והנעשות על ידי

אדם אחד או יותר

הנמצאים בעמדת כח:

דחייה, השפלה, הפחדה,

בידוד, ניצול והימנעות

מהתייחסות רגשית.

התעללות
נפשית

הזנחה : השנחה כל פעולה המונעת את קיומם של

התנאים החיוניים להתפתחות בריאה של ילדים

ובני נוער, מבחינה גופנית ורגשית

הזנחה פיזית: היעדר דאגה למזון, ללבוש,

להגינה, לטיפול רפואי הולם או השארה ללא

השגחה בהתאם לגיל.

הזנחה חינוכית: חוסר דאגה ללימודי הילד,

לתפקודו והגעתו למסגרות חינוכיות.

הזנחה רגשית: היעדר התייחסות לצרכים רגשיים.

הזנחה

כל שימוש מיני

בילדים

ומתבגרים

לסיפוק דרישותיו

ורצונותיו של

המתעלל".

התעללות
מינית

התעללות פיזית

התעללות פיזית:

"שימוש בכוח פיזי

וגרימת חבלות

בכוונה תחילה כדרך

התנהגות.

מדוע בית הספר מהווה מקור משמעותי לאיתור וזיהוי ילדים בסיכון?

המורה כדמות חינוכית – משמעותית:

נוכחות: המורה נמצאת לאורך שעות היום עם הילד

היכרות: המורה עם התנהגותו ומאפייניו בשגרה

היכרות : עם בני המשפחה

הזדמנויות לשיח אישי

הערכת תפקוד : ישיבות פגוגיות, אסיפות הורים, ועוד מהוות הזדמנות לאיסוף נתונים והתבוננות על מצבו הרגשי, תפקודי ולימודי של הילד .

תפקיד מערכת החינוך – בהקשר לאיתור ילדים נפגעי התעללות והזנחה

איתור

תלמידים הסובלים מפגיעה, התעללות או הזנחה

היועצות

בשותפי תפקיד רלוונטיים כגון יועצת, פסיכולוגית, מדריכת שפ"י, מפקחת בית הספר, מפקחת על היועצות, עו"ס או פקידת הסעד בלשכת הרווחה.

דיווח

דיווח בהתאם לחוק לגורמי הרווחה או למשטרה.

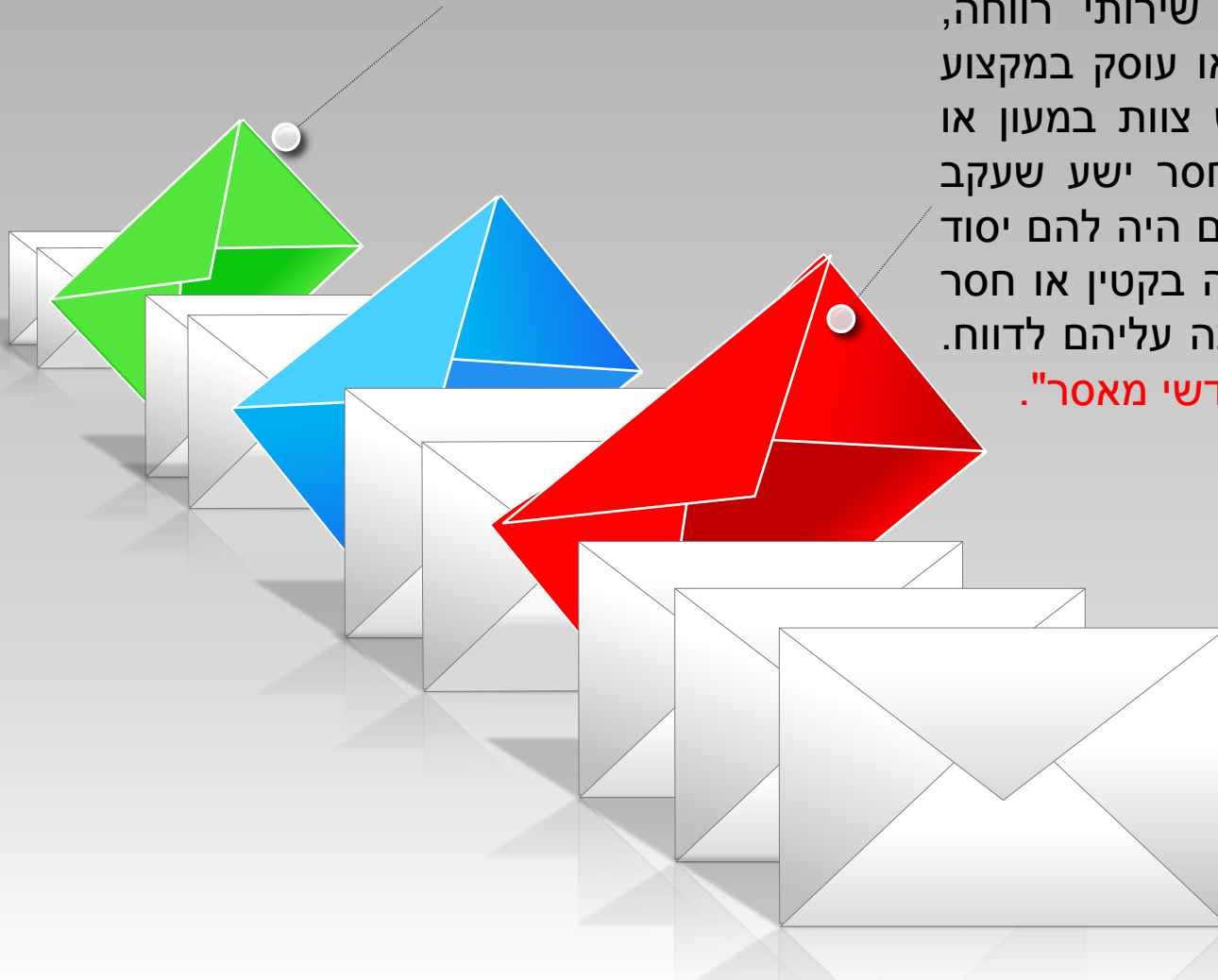
ליווי

ותמיכה בתלמידים משלב האיתור והזיהוי ואילך לרבות בניית תוכנית אישית, בתחום רגשי חברתי ולימודי.

מהי חובת הדיווח?

חוק חובת דיווח מתוך חוק העונשין, תיקון מס' 26, התש"ן

(ב) חובת הדיווח המוטלת על אנשי מקצוע, ובכלל זה אנשי חינוך: "רופא, אחות, עובד חינוך, עובד סוציאלי, עובד שירותי רווחה, שוטר, פסיכולוג, קרימינולוג או עוסק במקצוע פרה-רפואי וכן מנהל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה בקטין או חסר ישע בידי האחראי עליו – חובה עליהם לדווח. העובר על הוראה זו דינו 6 חודשי מאסר".

הקשיים של אנשי מקצוע לאתר ילדים במצבי סיכון והזנחה, ולדווח עליהם

1

חוסר וודאות שאכן
הסממנים מעידים על
הזנחה או התעללות

3

**חשש מפגיעה ביחסים של
המורה עם ההורים עקב
הדיווח..**

2

**חשש מפגיעה ביחסי הקרבה
עם הילד**

4

**חשש לשלומם ולמשפחתו עקב
הדיווח**

הקשיים של אנשי מקצוע לאתר ילדים במצבי סיכון והזנחה, ולדווח עליהם

7

חשש מהעברת הטיפול
לגורם חיצוני ואיבוד היכולת
לטפל ואף לקבל היזון
חוזר.

5

התמודדות רגשית של הצוות
בעקבות הדיווח (בלבול כאב)

8

חשש מאי טיפול הולם על ידי
גורמי החוץ.

6

הכחשה – "זה לא באמת
קורה..."

חשוב לזכור:

צעד גדול בדרך להתמודד עם הקשיים באיתור וזיהוי ילדים בסיכון הוא להיות מודע לקיומם.

1

כשמתעורר חשד להתעללות - שיתוף, היועצות והדרכה מהווים מקור כוח להתמודדות

2

יש לשמור על חיסיון ועל צנעת הפרט בנוגע לילד ולמשפחתו, ולשוחח אך ורק עם האנשים הרלוונטיים במסגרת החינוכית.

3

החשיפה של תלמיד ומשפחתו בעת התעללות או הזנחה, מציפה רגשות עזים אצל איש/ת החינוך, ולעיתים עשויים לטלטל את המערכת.

4

ישנם שלושה קריטריונים מרכזיים בהם ניתן להיעזר לצורך איתור וזיהוי מצבי מצוקה וסיכון:

חומרת האירוע

1

שכיחות התופעה

2

מספר הסימנים

3

בכל מקרה יש להיוועץ עם יועצת/פסיכולוגית ביה"ס במקרים מורכבים תקינים יועצת ביה"ס היוועצות עם מדריכי שפ"י, מפקחת על הייעוץ, עו"ס לחוק נוער.

ניתוח אירוע לדוגמה:

ילד בכיתה ב' פנה למחנכת הכיתה וסיפר כי אתמול הוריו מנעו ממנו ארוחת ערב עקב התנהגותו.

שלבים לטיפול באירוע:

שלב ראשון: קיום שיחה אישית עם התלמיד להבנת האירוע.

שלב שני: התבוננות באירוע באמצעות הקריטריונים הבאים:

הקריטריונים	
חומרת האירוע	מניעת תזונה מילד היא סממן להזנחה
שכיחות התופעה	בשיחה עם הילד עלה כי מדובר באירוע חד פעמי
מס הסממנים	מתוך היכרות עם הילד, לא נצפו סממני הזנחה נוספים

שלב שלישי: היוועצות עם יועצת בית הספר

שלב רביעי: מסקנה לאחר שיחה עם הילד, התבוננות בקריטריונים וההיוועצות ניכר כי מדובר באירוע שאינו מעיד בהכרח על הזנחה. אין צורך בדיווח אך יש צורך בהמשך מעקב.

ניתן לסכם בכך שכמה סימנים בדרגת חומרה נמוכה מהווים יחד איתות חמור. סימן אחד חמור, דיו כדי לשדר מצוקה וחשד לפגיעה.

סימני איתור אופייניים

1- הופעה חיצונית:

- ניקיון אישי ירוד מאוד
- בגדים וגוף מלוכלכים או מדיפים ריח רע באופן קבוע
- הבגדים אינם מתאימים לעונת השנה ואינם מוחלפים

בגיל ההתבגרות בנוסף:

- מגיע עם בגדים שאינם תואמים למבנה גופו
- מגיע עם מותגים ובגדים יקרי ערך כשידוע שהמשפחה דלת אמצעים.
- **הערה:** בגיל זה יש השפעה של אופנה וסגנונות לבוש שונים. יש לשים לב שלא מדובר בתופעה אפנתית אלא בהופעה מוזנחת ומרושלת באופן מיוחד

סימני איתור אופייניים

2- מצב גופני

- רזה ביותר או סובל ממשקל יתר קיצוני.
- מגלה רעב או חוסר תאבון כרוניים.
- חולה לעיתים קרובות ונראה שאינו מקבל טיפול רפואי הולם
- שאינו מקבל עזרים רפואיים הנחוצים לו כגון מכשירי שמיעה, משקפיים, עזרי הליכה
- מגלה עייפות תמידית
- בעל עור חיוור מאד,
- סימני כוויות או נשיכות,
- סימנים כהים תחת העיניים
- זיהומים של פצעים שאינם מטופלים
- חבורות או שטפי דם בצבעים שונים
- פציעות כגון שפה פצועה או נפוחה, חבורות או חתכים באזור הצוואר.
- סימני טשטוש המלווים בהכאות
- קשיים בהליכה או ישיבה
- תלונות על כאב או גירוי בישבן או באבר המין בגיל ההתבגרות יתכנו יותר תלונות על כאבי ראש, כאבי בטן
- או תחושת אי נוחות בגוף
- בחילות וסחרחורות אצל בנות / הריון.

סימני איתור אופייניים

3- יכולת קוגניטיבית ומצב

סימנים לדוגמא:

הדרדרות קיצונית ופתאומית בלימודים ללא סיבה ברורה

קושי מפתיע בביטוי מילולי שוטף

תהליך החשיבה מבולבל ולא מאורגן

קושי בריכוז

קושי לרכוש מיומנויות למידה בהתאם לגילו

מוטיבציה נמוכה או ירידה במוטיבציה למרות יכולת לימודית טובה

חוש הזמן פגוע

רתיעה מלמידה של נושאים חדשים

קושי בתכנון קדימה

****** סממנים אלה יעידו על קושי לאחר שנשללו גורמים אחרים כגון : לקויות למידה, עיכוב

התפתחותי, שפתי הפרעות קשב וכד'

סימני איתור אופייניים

4-מצב רגשי

- שינוי קיצוני במצבו הרגשי של הילד
- הילד נראה מפוחד או מאוים,
- מתוח או מבולבל,
- מודאג או עצוב.
- מגלה אדישות, התכנסות,
- חוסר תגובה להנאה או כאב
- חוסר הבעה ופסיביות.
- מבטא תחושה של חוסר ערך עצמי
- מאשים את עצמו בדברים "רעים" שקרו
- אינו מרוצה מעבודותיו, קורע או מקלקל אותן.
- בגיל ההתבגרות, בנוסף על אלה:
- מביע חוסר שביעות רצון תמידי מהישגיו האישיים וכן קושי בולט לקבל תגובה חיובית על הישגים.
- מבטא רצון למות
- כעוס ועוין

סימני איתור אופייניים

5. ביטויים התנהגותיים

- קשיי התנהגות בולטים, תוקפנות, אלימות וחוסר קבלת גבולות.
 - נוטה להיות הקורבן.
 - נטייה להרס, וונדליזם
 - גורם נזק לעצמו
 - בוכה לעיתים קרובות
 - מגלה חשש מקשרים עם מבוגרים ואינו יוצר קשר עין,
 - נמנע מלפנות לעזרת מבוגר
 - חושש באופן קיצוני מעזרת רופאים.
 - נעדר מבית הספר או שמקדים מאד ויוצא באיחור.
 - התעללות בחיות
 - מופיעות בעיות הרטבה
 - ניסיונות אבדניים או גילוי מחשבות אבדניות
 - מתנהג באופן מיני שאינו תואם את גילו, מגלה התנהגות פתיינית, דיבור גס והתנהגות פרובוקטיבית במיוחד.
 - גונב או מבקש מזון
 - מאונן באופן כפייתי.
 - יש לו כסף ממקור לא ברור
 - מפסיק באופן פתאומי ליהנות מדברים שנהנה מהם בעבר.
- בגיל ההתבגרות, בנוסף:**
- נטייה לשוטטות, גניבה, שימוש בסמים ואלכוהול.
 - יש לו כסף ממקור לא ברור (חשד לעיסוק בזנות)
 - מסתובב עם שני פלאפונים (חשד לעיסוק בזנות)

סימני איתור אופייניים

6. יחס הילד אל ההורה:

חרד באופן קיצוני לשלום ההורה. ערני וקולט כל רמז קל לשינוי במצב רוחו.

מלטף, מטפל, מחבק את ההורה באופן חריג כמי שפורש על ההורה חסות

צייתן באופן חריג, מנסה להשביע את רצון ההורה או למצוא חן בעיניו בכל תנאי.

נראה מפוחד מההורה ואינו מעז להתבטא בפניו. משפיל את עיניו כשהוא מדבר עם הורה.

הערה – יתכן וחלק מהסימנים מאפיינים תרבויות מסוימות או שנובעים מקשיים רגשיים או אחרים

בבליוגרפיה וחומרי עזר

A

"בסוד ילדים" –
התמודדות עם מצבי
פגיעה, מצוקה וסיכון
בקרב ילדים באמצעות
בבליוגרפיה. משרד
החינוך – שפ"י ואשלים

B

"חוברת הדרכה
לאיתור ילדים בסיכון"
– בהוצאת משרד
החינוך בשיתוף עם
משרד הרווחה
ואשלים

C

"איתור ילדים בסיכון
מערך הטמעה" –
בהוצאת משרד החינוך
בשיתוף עם משרד
הרווחה ואשלים

תודה על ההקשבה
זכרו כי בכוחנו לזהות לאתר
ולמנוע התעללות בילדים ,
ולאפשר להם עתיד טוב יותר!

